

На рівні діяльності адміністрації навчального закладу:

- організація педагогічного процесу з метою забезпечення розвитку здібностей обдарованих школярів;
- підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти творчій праці учнів, вивчення їх педагогічної майстерності;
- забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня;
- забезпечення участі обдарованої молоді у конкурсах, олімпіадах, спортивних заходах, конференціях, заочних та позашкільних формах навчання тощо.

Прогнозований результат

Результатом роботи з розвитку творчих здібностей школярів має стати випускник – сформована компетентна особистість, що любить свій край, шанує своїх близьких, рідну мову, пісню, змалечку прилучається до традицій та звичаїв рідного народу, до основних морально-етичних цінностей, національної та світової культури, досягне успіху в житті.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексеев М. И. Диалектическая природа творчества / М. И. Алексеев // IV семинар по проблемам методологии и теории творчества. – Симферополь, 1984. – С. 19-21
2. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш. А. Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
3. Андреев В. И. Основы педагогики творчества / В. И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1988. – 238 с.
4. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества /

Д. Б. Богоявленская. – Ростов : Изд-во Ростовского ун-та, 1983. – 176 с.

5. Коротяев Б. И. Учение – процесс творческий : книга для учителя : из опыта работы / Б. Коротяев. – 2-е изд., доп. и испр. – М. : Просвещение, 1989. – 153 с.

6. Основы педагогической творчости: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.

7. Приходченко К.І. Формування інтелекту учнів через розвиток їх творчих здібностей//Педагогічна скарбниця Донеччини. – 1998. – №2. – С.4-5

8. Психология развивающейся личности / под ред. А.В.Петровского. – М. : Педагогика, 1987. – 240 с.

9. Развитие творческой активности школьников / под ред. А. М. Матюшкина. – М. : Педагогика, 1991. – 160 с.

10. Рибалка В. В. Психология розвитку творчої особистості : навчально-методичний посібник / В. В. Рибалка. – К.: ІЗМН, 1996. – 236 с.

11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.4. – 640 с.

12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. / В. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.1. – 638 с.

13. Теличко Н.В. Американський досвід роботи з обдарованими дітьми можна використати в Україні / Н. Теличко // Обдарована дитина. – 2005. – №10. – С. 27-35

14. Теплов В. М. Способности и одаренность / В. Теплов. – Избр. труды: В 2-х томах. – Т.1. – М.: Педагогика, 1985. – 328 с.

15. Умань А. И. Учебные задания и процесс обучения / А. И. Умань. – М. : Педагогика, 1989. – 56 с.

16. Чернишова Д. Організація роботи з обдарованими учнями /Д. Чернишова // Обдарована дитина. – 2001. – №7. – С. 4-7

17. www.superidea.ru

УДК 808.55:371.134

ОЗНАЙОМЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІДЕЯМИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

Алла ЖЕЛАН (Миколаїв)

У статті розглянуті основні положення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського з позицій можливостей ознайомлення з ними майбутніх учителів початкових класів під час навчання у ВНЗ.

Ключові слова: педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського, виховання, навчальний процес, професійна підготовка.

В статье рассмотрены основные положения педагогического наследия В.А. Сухомлинского с позиций возможностей ознакомления с ними будущих учителей начальных классов во время обучения в ВУЗе.

Ключевые слова: педагогическое наследие В.А.Сухомлинского, воспитание, учебный процесс, профессиональная подготовка.

Постановка проблеми. Напевно немає жодного науковця, коло інтересів якого пов'язане з проблемами освіти й виховання минувшини та сучасності, хто б не звернувся до доробку таких видатних педагогів як К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський. Цей факт обумовлений важливістю та актуальністю

викладених ними педагогічних ідей та концепцій.

Система професійної підготовки вчителів початкових класів направлена на аналіз та впровадження прогресивних поглядів педагогів минулого в сучасний навчально-виховний процес. В даній статті хочемо звернути увагу на

педагогічний досвід яскравого фахівця, талановитого педагога-гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського та шляхи ознайомлення з його спадщиною студентів (на прикладі Інституту педагогічної освіти МНУ ім. В.О. Сухомлинського).

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Діяльність та педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського є предметом дослідження багатьох науковців як в Україні, так і за кордоном. Різні аспекти педагогічної концепції та творчої діяльності В.Сухомлинського ґрунтовно досліджені Е.Андреєвою, М.Антонцем, І.Антоною, Р.Атояном, Є.Березняком, І.Бехом, Н.Бібік, Л.Бондар, А.Борисовським, М.Боришевським, В.Бутенком, В.Василенком, М.Вашуленком, В.Волошиною, О.Дзевєрїним, І.Зязюном, Н.Кодак, М.Красовицьким, М.Кузіним, В.Кузем, М.Любициною, Б.Наумовою, І.Остапївським, Д.Пашенком, І.Печенїковою, А.Розенбергом, О.Савченко, Т.Самсоною, М.Сметанським, О.Сухомлинською, В.Хайруліною, М.Ярмаченком та багатьма іншими. Значним внеском у вивчення життя, педагогічної діяльності та поглядів В. Сухомлинського стали праці Ю. Азарова, М. Антонця, І. Зязюна, О. Дзевєрїна, В. Кузя, А. Розенберга, Є. Родчанїна, О. Савченко, С. Соловейчика, О. Сухомлинської та інших. Окремі аспекти реалїзації принципу природовідповідності В.Сухомлинським у розумовому, моральному, трудовому, естетичному, фізичному, екологічному вихованні розглядаються у наукових роботах Є.Андреєвої, І.Беха, Л.Бондар, Т.Будняк, В.Бутенка, С.Карпенчук, Т.Когачевської, М.Левкївського, С.Мельничука, М.Сметанського, М.Стельмаховича, Б.Тартаковського; в дисертаційних роботах А.Бика, Г.Бондаренка, М.Дубїнки, В.Василенка, Н.Василенко, К.Кривошеєнко, Т.Остапївської, В.Лоскутова, О.Петренко, Л.Петрук, А.А.Семеза, І.Г.Слюсаренка, З.М.Шевців, К.А.Юр'євої та ін. Педагогічний доробок всесвітньовідомого педагога, в тому числі й окремі елементи реалїзації принципу природовідповідності, знайшли своє відображення у працях зарубїжних вчених: Х. Франгоса, М. Цїандзі (Греція), Л. А. Мілкова (Болгарія), М. Біблюка і С. Лашина (Польща), Е. Гартман, Р. Штайник та В. Іффєрта (Нїмеччина), А. Кокерїля (Австралїя), Д. Вайса, Дж. Маргуліса, Ю. Красовицького (США), Дж. Зайда, Дж. Данстена (Англія), Бі Шуджі та Ван Ігао (КНР).

В Україні центрами вивчення педагогічного доробку педагога є Українська асоціація імені Василя Сухомлинського, Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Кїровоградський державний педагогічний

унїверситет імені Володимира Винниченка та Кїровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського (на їх базї проходять Міжнародні та Всеукраїнські педагогічні читання, присвячені Сухомлинському). Плідну роботу з вивчення та впровадження ідей педагога проводять викладачі та студенти Інституту педагогічної освіти Миколаївського національного унїверситету імені В.О.Сухомлинського, а саме: існує лабораторія гуманїстичної педагогїки В.О.Сухомлинського, що розробляє і впроваджує технологїї персоналізованого підходу у вивченні його педагогічної спадщини, проведення традиційних Сухомлинських читань "Педагогїка гуманності В.О.Сухомлинського" та олімпїад знавців творчості видатного педагога, конкурсу "В.О.Сухомлинський очима студентів", студентських проектів "Школа радості – школа майбутнього", круглих столів, екскурсїй тощо [2].

Мета статті – розглянути основні положення педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського з позицій можливостей ознайомлення з ними студентів – майбутніх вчителів початкових класів під час навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Діяльність видатного педагога В.Сухомлинського наповнила теорїю та практику педагогічного процесу безліч ідеями, методами та прийомами, значення яких має важливий вплив на педагогїку сьогодення. Василь Олександрович був неординарною та талановитою особистістю, яка увїбрала в себе якості чудового педагога, директора, вихователя, науковця та письменника. Його педагогічну спадщину становлять монографїї, методичні посїбники і статті, у яких викладено новаторські погляди на зміст, форми і методи виховання, навчання рїдної мови у школі. Спираючись на власний досвід, він розробив педагогічну систему, суть якої полягає в застосуванні нових типів уроків та модернізації методів навчання. Найважливішими засобами навчання В.Сухомлинський вважав слово вчителя, словники, довідники, наочність, технічні засоби [1, с. 5].

Під час навчання в Інституті педагогічної освіти Миколаївського національного унїверситету ім. В.О. Сухомлинського студенти на заняттях з таких предметів як "Вступ до спеціальності", "Основи педагогїки", "Історія педагогїки", "Теорія виховання", "Основи педагогічної майстерності", "Педагогїка В.О. Сухомлинського" знайомляться з основними положеннями педагогічних ідей видатного вчителя.

Так, розглядаючи теми "Особливості педагогічної професії", "Професійні вимоги до особистості сучасного вчителя" в процесі вивчення курсу "Вступ до спеціальності" викладачу доцільно зачитувати зі студентами яскраві сторінки творів В.Сухомлинського ("Павлівська середня школа", "Праця душі" «Письмо про педагогічну етику», «Педагог – колектив – особистість»), акцентувати увагу на найцікавіших фрагментах біографії видатного педагога, намагаючись якомога глибше розкрити особистість вченого і письменника. Адже Сухомлинський – це не тільки видатний педагог-практик, а й цікава людина, яка постійно удосконалювала себе, йшла на особисті жертви, переживала труднощі та нападки. І не дивлячись на це зберегла в душі любов до вихованців, своєї справи, вважаючи свою роботу важливою і необхідною для виховання дітей.

Надаючи великого значення особистості педагога-вихователя, Василь Олександрович висував до нього певні вимоги: він повинен мати добру загальноосвітню, професійну і педагогічну підготовку, яка включала б в себе знання фізіологічних, психологічних, розумових можливостей і здібностей дитини; бути і вихователем, і вчителем; бути ініціативним, ерудованим, культурним, активним, енергійним, життєрадісним, гуманним і чуйним, вимогливим до себе і до вихованців, працювати творчо, з "вогником", уміти аналізувати свою роботу і вивчати досвід інших фахівців, не боятися труднощів, мати педагогічний такт, бути прикладом для наслідування. А для цього потрібно багато працювати над собою, вдосконалювати себе і світ навколо себе [3].

На практичних заняттях розглядаються цікаві педагогічні ситуації, описані в таких працях, як "Сто порад учителю", "Духовний світ школяра", «Людина неповторна», проводяться дискусії на тему "Ідеал вчителя за В.О. Сухомлинським", "Відмінності між цілями навчально-виховного процесу 50-70 років ХХ століття і сьогодні".

Вивчаючи курс "Основи педагогіки" слід розглянути ставлення Василя Олександровича до педагогіки, яка "повинна стати наукою для всіх", з'ясувати, які основні педагогічні завдання потрібно вирішувати під час виховного процесу. В. Сухомлинський підійшов до дитинства як до цілісного, самодостатнього періоду життя людини. У працях "Серце віддаю дітям", "На нашій совісті – людина", "Виховання почуттів", "Педагогіка серця", "Народження громадянина", "Рани дитячого серця", "Народження добра", "Батьківська педагогіка", "Не бійтесь бути ласкавими", "Обережно: дитина!" В.Сухомлинський відстоював самоцінність та значущість дитинства. У своїх педагогічних творах В.Сухомлинський створив ціннісний

гармонійний образ дитинства – радісного, щасливого. «Дети не могут жить без радостей. Наше общество делает все для того, чтобы детство было счастливым» [4, с.92].

Розглядаючи основні педагогічні категорії, слід звернути увагу студентів на погляди Сухомлинського на виховання як на головний шляхперетворення суспільного устрою. Він виходив з переконання, що зміна світу, недосконалих суспільних відносин і норм можливо тільки через виховання нового покоління.

Пріоритетне значення в педагогічній системі В.Сухомлинського належало соціально-педагогічному забезпеченню процесів саморозвитку, самоактуалізації та самовиховання кожної підростаючої особистості шляхом організації основних видів їх активної життєдіяльності. Педагог був переконаний: активно проявляти себе, реалізувати свій потенціал, самостверджуватися – це життєва необхідність кожної здорової дитини. Результатом правильної організації виховання та навчання є активність особистості, її самовиявлення, самоствердження та самореалізація. В.Сухомлинський був глибоко переконаним, що вчитель для дитини повинен бути не лише наставником, а й авторитетом, майстром своєї справи, партнером в їх спільній діяльності: «Важная задача школы – воспитать человека пылливой, творческой, ищущей мысли. Я представляю себе детские годы как школу мышления, а учителя – как человека, заботливо формирующего организм и духовный мир своих воспитанников. Забота о развитии и укреплении мозга ребенка, о том, чтобы это зеркало, отражающее мир, всегда было чутким и восприимчивым – одна из главных обязанностей педагога [4, с.154].

Під час знайомства з темою «Індивідуальні та вікові особливості дитини», слід зазначити, що, на думку педагога, дитина самостверджується, самовиявляється та самореалізується, розкриваючи свої духовні сили, тим самим впевнюється у власних силах. У своїх працях В.Сухомлинський неодноразово наголошував на тому, що для вчителя найголовніше – знати дитину: знати її силу і слабкості, розуміти її думки, переживання, бережливо доторкатися до її серця, це та найголовніша точка, де перетинаються теорія і практика педагогіки, де сходяться всі нитки педагогічного керівництва шкільним колективом.

Підтвердження цього – думка В.Сухомлинського про те, що без знання дитини нема школи, нема виховання, немає справжнього педагога і педагогічного колективу, а знати дитину можна лише тоді, коли постійно

розвивається, збагачується педагогічна культура вчителя [4].

Цю тему слід продовжити під час вивчення предмету "Основи педагогічної майстерності". Аналізуючи такі праці, як «Духовний світ школяра», «Народний учитель», «Павлівська середня школа», «Розмова з молодим директором школи», слід виявити основні компоненти педагогічної майстерності вчителя: уміння побачити обдарованість дитини, визначити сферу застосування її інтелектуальних і творчих сил, вибрати найрезультативніший індивідуальний підхід для подальшого розвитку її здібностей та нахилів.

Василь Олександрович важливим вважав єдність виховання й навчання з вивченням особистості дитини. Сучасна тенденція до врахування індивідуальних і особистісних особливостей учнів є одною з головних тем і його педагогіки. В цьому – вияв не тільки гуманістичного спрямування його виховних ідей, а й урахування палітри індивідуальних проявів кожної дитини.

На лекційних та практичних заняттях з «Історії педагогіки» студенти мають можливість більш детально ознайомитись з життєвим і професійним шляхом В.О. Сухомлинського (аналіз праць «Абетка почуттів», «Нагорода за добро», «Народження громадянина», «Серце віддаю дітям», «Моя педагогічна віра», «Лист про педагогічну етику»), з'ясувати, як активно сьогодні вивчається й аналізується його спадщина і педагогічний доробок, шляхи впровадження проголошених їм прогресивних ідей в педагогічних процес сучасних шкіл (статті педагогів-практиків у фахових журналах).

Крім того майбутнім вчителям пропонується переглянути документальні фільми про В.Сухомлинського та Павлівську школу, написати твір-роздум «Мое перше знайомство з В.О.Сухомлинським», написати власні казки для дітей, скласти узагальнюючу таблицю «Принципи та методи виховання В.О.Сухомлинського», розробити тестові завдання на базі пройденого матеріалу, оформити стенд з висловами педагога. І як узагальнення теми «В.О.Сухомлинський – гуманіст, педагог, батько» – створення та захист мультимедійної презентації.

Обов'язковим є звернення до ідей Василя Сухомлинського під час вивчення курсу «Теорія виховання». Вчитель повинен направити увагу студентів на той факт, що становлення його виховної системи – це результат багаторічного досвіду та постійної самоосвіти. Увібравши в себе кращі здобутки педагогічної думки та практики попередників, теорія виховання Сухомлинського направлена на всебічний розвиток особистості і складається з таких

нерозривний складових, як колективне («Виховання колективізму у школярів»), трудове («Виховання комуністичного відношення до праці»), естетичне («Серце віддаю дітям»), розумове, моральне, патріотичне, громадянське, родинне виховання («Народження громадянина», «Виховання радянського патріотизму в школярів», «Моральний ідеал молодого покоління», «Слово до батьків»). Педагог наголошував, що людина не виховується частинами, вона створюється синтетично всією сумою впливів. І тому слід вдосконалювати виховання таким чином, щоб відокремити систему особистості в цілому. Вирішальною в теорії виховання педагога є увага до кожної індивідуальності, піклування про кожного вихованця, чуйне, вдумливе ставлення до позитивних рис і недоліків кожної дитини.

Використовуючи в своїй роботі чималий багаж виховних прийомів, В.О. Сухомлинський прагнув допомогти своєму вихованцю стати справжньою людиною, освіченою, добропорядною, патріотом своєї країни, бути ввічливим, добрим і вільним у своїх діях і думках. Він хотів, щоб діти любили життя і могли бути щасливими не тільки в майбутньому, але й кожного сьогоденного дня [4].

Висновки. Теоретико-практична спадщина В.О. Сухомлинського була і залишається надійним підґрунтям для підготовки майбутніх вчителів. Вона детально вивчається на лекційних, практичних заняттях із загально педагогічних предметів та «Історії педагогіки». В стінах Інституту педагогічної освіти МНУ ім. В.О. Сухомлинського розробляються різні форми ознайомлення та опрацювання доробку видатного українського педагога. Такий підхід до викладання дає свої результати: у студентів виникає бажання глибше ознайомитися з творчістю В. Сухомлинського; складається особистий погляд на проблеми, що обговорюються, студенти активніше працюють на практичних заняттях, виникає бажання самостійно опрацювати додатковий матеріал.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: Підручник / Л. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
2. Іститут педагогічної освіти / за ред. В.Д.Будака, О.М.Пехоти. – Миколаїв: Іліон, 2012. – 276 с.
3. Максимюк С.П. Педагогіка: Навчальний посібник / С.П. Максимюк. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
4. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: [в 5-ти т.] / Редкол.: Дзевеин А.Г.(пред.) и др. – К.: Рад. школа, 1979.
5. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.